

Evy Thölix

Fattiggården var ännu in på 1960-talet ett levande begrepp. Då Solgård i Smedsby tillkom var det för en del av de äldsta bara en fortsättning på fattiggården, ett ställe det gällde att akta sig för.

Evy Thölix minns den här misstänksamheten. Hon satt i direktionen för Solgård och var med då nybygget invigdes 1960. Dryga tio år senare hörde hon till dem som ”gick i gårdarna” för att värva medlemmar till den nygrundade pensionärshemsföreningen och samla medel för att bygga moderna pensionärsbostäder.

Foto Ann-Britt Pada

Själv har Evy ännu inte utnyttjat något av den boendeservice hon var med och lade grunden för; hon bor där hon bott sedan hon gifte sig. Men hon börjar bli något besviken över att hon inte ens får sätta sig i kö för en plats på ett serviceboende i Korsholm. Hon anses anlita alltför lite övrig kommunal service för att komma i fråga ens för en köplats.

Sådant är regelverket. Det straffar sig att reda sig bra – om man samtidigt, med ålderns rätt, börjar tycka att det kunde vara tid för ett bekvämare boendialternativ.

Hon är hon född i december 1926. Det är bara två år kvar till 100.

För några decennier sedan var det exceptionellt att nå den milstolpen. Det är det inte längre. Evy känner en handfull 100-åringar.

Ifall man inte länge vill leva i den åldern tror hon att det kan handla om ensamhet. Ingen familj, eventuellt. Ödslighet.

– Om man känner att man behövs i något avseende – för andra – vill man fortsätta leva.

”Om man känner att man behövs i något avseende – för andra – vill man fortsätta leva.”

Apropå ödslighet: En gång i tiden kändes den omgivning där hon kommit att leva sitt liv smått ödslig, fast hon då flyttat från en plats som onekligen var mer utkant än Tölby.

– Jag är född i Södra Vallgrund på en backe mitt i byn, där det var nära till grannarna och där det fanns många barn. När jag flyttade hit till Tölby ängsväg bodde här mest äldre människor.

Tämligen långt mellan gårdarna var det också – och är fortfarande – i jämförelse.

Vad minns du av barndomen?

– Vi var fem flickor och... ja, det var mest bara bråttom med arbete, det man orkade och kunde. ”Nu flickor ska ni gör det och det och det.” Ibland gömde vi oss på tuppen och läste.

Då hon var barn var det turbotarna som var kontaktlänken mellan Replot och Björkö och fastlandet. Norden gick från Replot kyrkby, Björkö från Björköby, Svanen från Norra Vallgrund, Svea från Södra Vallgrund.

– Svea startade halv fem på morgonen och kom tillbaka på eftermiddagen. På lördagen kom alla som arbetade i Vasa hem med Svea. Och vintertid var det isväg och man tog sig till stan med sparkstötting, häst eller cykel.

När den första Replotfärjan sattes i trafik i december 1952 var Evy redan Tölbybo.

Nu är hon den enda som är kvar av ”Backmans flickona”.

Hon minns hur hennes syster Milda, som varit diakonissa i Vasa under ett långt arbetsliv, efter pensioneringen tampades med känslan av att vara värdelös.

– Hon kände det så, fast hon också efter pensioneringen levde ett aktivt liv. Men det är viktigt att man behövs, har en uppgift. Inom eller utanför familjen.

De första åren i Tölby kände hon sig, som redan framgått, ”lite på sidan om.”

– Då ska man aktivt söka sig till folk. Till exempel via en förening.

– Jag måste säga att jag blev väl mottagen i Tölby. Jag kom med i marthaföreningen – man höll mötena i hemmen då – och i missionsföreningen och småningom också i pensionärshemsföreningen, som då leddes av riksdagsledamoten Elly Sigfrids.

Pensionärshemsföreningen, grundad 1970, var första versionen av det som i dag är Korsholms pensionärsförening. Evy hörde till dem som den här tiden ”gick i gårdarna” för att samla medlemmar till föreningen och medel för att bygga moderna pensionärsbostäder.

Hon satt också i direktionen för Solgård och var med då nybygget, ett samarbete mellan Korsholm, Kvevlax och Replot kommuner, invigdes 1960.

– Då hade Solgård mellan 20 och 30 platser. Det var till en början inte direkt en bäddavdelning men utvecklades till det.

I fullmäktige satt hon bara en period; hon tyckte att hon inte kunde uträtta något där. Desto längre blev sejouren i hälsovårdsnämnden: sexton år. Under den tiden skedde mycket positivt inom hälso- och sjukvården, säger hon.

”Fyra dygn efter operationen kom läkaren och sa att nu ska du hem, klarar du dig till wc?”

Hur är det med din egen hälsa?

– Jag har opererat två knän och höger höft. Den vänstra höften borde också opereras, den värker och det gör så ont när jag stöder på vänstra benet.

Skillnaden mellan hennes två knäoperationer illustrerar på ett slående sätt hur vården förändrats. Efter att hon fått högra knät åtgärdat 2005 låg hon kvar på sjukhuset en vecka, som sedan följdes av ytterligare en vecka på närsjukhuset i Smedsby.

– Vänstra knät opererades 2009. Fyra dygn efter operationen kom läkaren och sa att nu ska du hem, klarar du dig till wc?”

Hennes vänstra knät är sämre. Hon tror själv att det beror på att hon inte fick vila tillräckligt länge efter ingreppet. När ena sonen nyligen opererade ett knä var vilotiden ännu kortare.

Botemedlet mot värken i den opererade höften heter tillsvidare Panadol och hjälpredan visavi rörligheten heter rollator. Hon fick en ny sådan i slutet av 2023, i samband med att hon var på rehabilitering i Nykarleby.

Med den rullar hon iväg ut i köket för att sätta upp kaffe; huset är stort så det blir ett inte helt oansenligt antal steg också inomhus. På övre våningen finns ett rum som äldre sonen Stefan ibland övernattar i. Det är en trygghetsfaktor. Yngre sonen Peter bor bara några hundra meter bort.

Hon har ett trygghetsalarm också och uppskattar det.

– Men ibland kan det gå tokigt, säger hon och skrattar.

– En kväll efter att jag duschat ringde den som skötte trygghetsalarmet: ”Hur mår du riktigt?” Jag hade råkat trycka på alarmknappen i misstag.

På kaffebordet finns en bukett plastblommor. Hon tittar på dem, inte helt vänligt.

– Jag hade mycket blommor förr, både ute och inne. Men eftersom jag blivit sämre att röra mig är de inte många numera.

Sysslor som varit en del av vardagen måste man, vartefter antalet år ökar, säga farväl till. Men på annan plats i rummet står ännu en frodig pelargon.

”Jag köpte inga nya kläder på sju år, allt lades på jordbruket.”

Huset renoverades på 1980-talet, men den ursprungliga byggnaden är från början av 1900-talet. Det blev tidigt ett hus utan husbonde.

– Min man Herberts pappa var i USA tre gånger. Han arbetade i gruvorna där och dog sedan i förtid, av minsjukan, som den kallades.

Det medicinska namnet är silikos eller stendammlunga. Många österbottniska Amerikafarare kom hem med den sjukdomen kyttande i lungorna.

– Herberts mamma Irene blev genom det ensam med tre barn. Men Herberts faster, född 1878, levde och bodde här ännu när jag kom hit.

Några år senare, 1953 respektive 1954, föddes söner Stefan och Peter. De har vid sidan av annat arbete fortsatt med jordbruket, fast Peter har nu gett över sin andel till en son. Jordbruket på gården är som så gott som allting annat i samhället förändrat i förhållande till hur det var under föregående generation. Inga kreatur är kvar.

– På vår tid hade vi mjölkkor och födde upp ungdjur, säger Evy.

Det var utmanande ekonomiskt, speciellt i början. Herberts syskon skulle lösas ut, nödvändiga investeringar göras.

– 1954 köpte vi traktor. Allt kostade, det var en kamp. Jag köpte inga nya kläder på sju år, allt lades på jordbruket.

Hon var med överallt, både i fähuset och i allt utearbete. Mycket arbetsdrygt höstörande vad det och att lära sig köra traktor var en liten utmaning. Hon var 39 när hon fick sitt körkort.

– I efterhand förstår jag inte hur vi vågade låna så mycket som vi gjorde. I mitten på 1950-talet var vi skyldiga en miljon i dåtida pengar. Men det gick för att det måste gå. Skogen var en ekonomisk säkerhetsventil.

Herbert hade ett "krigsminne" i form av en genomskjuten axel och hade förlorat vänstra handen i en olycka med en cirkelsåg två år efter krigsslutet. Handen fortsatte att göra sig påmind i form av fantomsmärtor och att vara jordbrukare med en hand begränsar. Som om det inte var nog fick han senare armbågsleden på samma arm krossad i en olycka som involverade ett tröskverk.

Men Evy vill inte fördjupa sig så mycket i det svåra.

– Vi ska inte prata om elände, säger hon.

Herbert i sin tur pratade enligt henne heller inte mycket om kriget. Det var han inte ensam om.

Han fick i egenskap av krigsveteran rehabilitering i Nykarleby. Där var han också för "vanlig" rehabilitering när han 2018 fick en stroke.

– Det är klart det är tomt efter honom. Vi var gifta i 68 år.

Hon var själv på rehabilitering i Nykarleby när ett nutida krig, det mellan Hamas och Israel, bröt ut hösten 2023. Det var oroande.

– Jag sa till mig själv: Är det här sista striden?

Hon följer aktivt med det som sker i Finland och i världen, är bekymrad över Sannfinländarnas framryckning på hemmaplan och över kriget som rasar. Hon läser mycket, ser på både Finlands och Sveriges tv på kvällarna men tycker det är onödigt sparsamt med textningen till svenska i Finlands tv. Och hon röstar i val.

– Inför senaste riksdagsval var jag och röstade i bokbussen, det är bra att man kan göra så. Jag är väl nog den äldsta som är här och röstar, sa jag. Jo, det är du nog, var svaret.

Men inför presidentvalet 2024 var hon villrådig.

– Jag kände inte riktigt för någon av kandidaterna!

”Oj, vad jag saknar att kunna köra bil! Det var så roligt att själv kunna ta sig till butiken och till begravningsplan.”

Vad skulle du säga att är den största förändringen som skett i samhället under din livstid?

– Att vi fått det bättre ekonomiskt och att vi kan påverka samhällsutvecklingen. Vi som är äldre har fått mera kontakt med det omgivande samhället. Utvecklingen i Korsholm har varit bra ur en äldre människas synvinkel, vi har till exempel fått närsjukhuset.

Förlusterna då, vad har blivit sämre?

På det personliga planet är givetvis förlusten av människor, av livskamraten och generationskamraterna, störst.

– Min generation är borta här i Tölby. Då jag fyllde 90 kom deras barn och uppvaktade i stället. Det uppskattade jag.

Men hon saknar också ett dött ting, ett förmål med fyra hjul.

– Oj, vad jag saknar att kunna köra bil! Det var så roligt att själv kunna ta sig till butiken och till begravningsplan.

Hon hade ett körkort som var i kraft fram tills hon fyllde 95 men slutade köra när hon var 92, eftersom bilen gav upp.

– Herbert körde inte bil de sista åren, det var jag som körde. När han skulle in till stan för att få massage kunde det bli som en liten utflykt. Jag körde in till centrum, parkerade i parkeringsgrottan och ibland stannade vi i Vasa över natten, i sonens lägenhet.

Nu är det byabussen eller någon annans bil som gäller om hon ska förflytta sig. Bra men inte lika roligt.

– Men så länge jag är klar i huvudet går det. Vi som är från ”skären” är ju inställda på att klara oss själva och inte begära hjälp av samhället.

Intervjun görs en fredag som råkar var fredagen den 13.

Men allt går bra ändå, även om huvudpersonen försöker bromsa en aning mot slutet.

– Skriv nu inte så mycket om mig... fast jag pratat så mycket.

Det är viktigt att inte förhäva sig, nej. Man ska inte ta för mycket plats.

Men varje människa vore värd en roman. Den inställningen från omgivningens sida borde få forma allas tillvaro ända fram till slutet.